

Az apostoli vikariátus intézménye a 17. században

MAKLÁRY Ákos

1. De Camillis püspök és a „vicarius apostolicus” cím – történeti háttér

Az 1689-ben Rómában tartózkodó Kollonich Lipót bíboros a Propaganda Fide Kongregáció javaslatára felajánlotta az ekkor 48 éves De Camillis János József bazilita szerzetesnek a munkácsi püspöki széket. VIII. Sándor pápa 1689. november 5-én a munkácsi egyházmegyében és Magyarország más részein élő görög szertartású katolikusok apostoli helynökévé (*vicarius apostolicus*) és sebastei címzetes püspökké nevezte ki.¹ A kinevezés után még Rómában püspökké szentelték. A következő évben Kollonich bíboros kíséretében Bécsbe utazott, ahol I. Lipót király élve főkegyúri jogával De Camillist kinevezte munkácsi püspökké, de azzal a kikötéssel, hogy ő és utódai az egri püspöknek mindenkor engedelmességgel tartoznak.²

A pápa tehát apostoli vikáriusnak, a király pedig munkácsi püspöknek nevezte ki De Camillist. A kettős kinevezésből, illetve a *vicarius apostolicus* terminus szándékos vagy véletlen téves értelmezéséből adódó feszültség meghatározó a püspök munkácsi egyházmegyében végzett szolgálatának kezdeti időszakában. Így ír erről a kánonjogász és egyháztörténész Papp György: „...a helytelen értelmezés válik alapjává annak a hosszú szellemi harcnak, mely a munkácsi egyházmegye fejlődését majdnem egy évszázadra megakasztja s az egyházmegye legjobbjainak erejét és alkotó kedvét megbénítja.”³

A fent röviden vázolt történelmi kontextus mélyebb megértéséhez fontosnak tartjuk az apostoli vikariátus intézményének egyháztörténeti és jogtörténeti vizsgálatát, különös tekintettel azok missziós vonatkozásaira. Tesszük ezt azért, hogy

¹ „...de nonnullorum venerabilium fratrum nostrum S. R. E. cardinalium negotiis propagandae fidei praepositorum consilio te pro Graecis in diocesi Munkacsiana aliisque locis acquisitis in Hung. commorantibus vicarium apostolicum cum jurisdictione, iuribus et facultatibus necessariis et opportunis ad nostrum ...” VIII. Sándor pápa brevije De Camillis bazilita szerzeteshez, amelyben őt a munkácsi egyházmegye apostoli helynökévé kinevezi. Lásd: HODINKA ANTAL, *A munkácsi gör. szert. püspökség okmánytára, I. költ.: 1458–1715*, Ungvár 1911, 289–290.

² PIRIGYI, I., *A magyarországi görögkatolikusok története I*, Nyíregyháza 1990. 142–143.

³ PAPP, GY., ‘Adalékok De Camillis József munkácsi püspök működéséhez,’ in *Keleti Egyház* 5 (1941) 5–77.

De Camillis püspök személyes kálváriáján keresztül pontosabb képet kapjunk egy, a katolikus egyházban szinte kezdetektől a mai napig meglévő jogintézmény kialakulásáról, elterjedéséről és formálódásáról.

Először az apostoli vikáriátus intézményének fejlődését vizsgáljuk meg a kezdetektől De Camillis koráig, Európán belül és kívül (ti. a missziókban). Ezt követően egy, a 17. századból származó dokumentumot vizsgálunk meg, amit a misszióba induló apostoli vikáriusoknak adott ki a Szentszék.

2. A „vicarius apostolicus” intézmény jogtörténeti alakulása a 17. századig európai területeken

A kereszténység első évszázadaiban a Római Széktől különleges megbízással kiküldött személyeket illették az apostoli vikárius elnevezéssel. A különböző részleges zsinatokon megjelent szentszéki küldöttek, akik az esetek többségében elnököltek is ezeken a zsinatokon *Vicarius Apostolicus* címmel rendelkeztek.

A későbbi századokban azok a jelentősebb egyházak élén álló püspökök viselték a címet, akiknek állandó megbízatásuk volt a Szentszéktől. Szent Damazus pápa (366–384) meghatározta az apostoli vikáriusok jogkörét oly módon, hogy a metropolita fölé helyezte őket. Feladatuk elsősorban a metropoliták felszentelése volt, valamint ők adhattak engedélyt a metropolitának, hogy tartományi zsinatot hívjon össze. Az apostoli vikárius jogintézménye itt minden bizonnyal a Szentszék befolyásának növelését hivatott elősegíteni és érvényesíteni.⁴ Egyes szerzők szerint a jogkörük a primásokéhoz volt hasonló, azzal a különbséggel, hogy az apostoli vikárius hatalma külön pápai megbízatáson alapult, a primásé pedig egy adott főpapi székhez kapcsolódott.⁵

Kánonjog-történeti szempontból is érdekes szerepkört töltöttek be az apostoli vikáriusok VII. Szent Gergely pápa (1073–1086) uralkodása idején. A szentszéki utasításokat és intézkedéseket a számukra kijelölt területeken ők hirdették ki, és felelősek voltak azok végrehajtásának ellenőrzéséért.

III. Ince pápa reform-programjának megvalósítása érdekében 1215-ben összehívta a IV. Lateráni Zsinatot, ami a kor egyik legnagyobb szabású és hatású egyházi eseménye volt. A zsinat foglalkozott az egyesült keletiekkel is. III. Ince pápa ugyanis Bizánc bukása után elérkezettnek látta az időt arra, hogy a különböző rítusokat egységesítse, ami alatt a kor felfogása szerint a keleti szertartások megszüntetését kell értenünk. Megalapította a bizánci latin patriarchátust, a keleti szertartású egyesült püspököket pedig latin érsekek alá rendelte.⁶ Mindez előzmé-

⁴ Ilyen apostoli vikáriusokat nevezett ki Keleten, Galliában, Hispániában, Itáliában és Germániában Szent Zosimos (417–418), Szent Simplicius (468–483), Szent Hormisdas (514–523), Vigilius (537–555), Nagy Szent Gergely (590–604), II. Sergius (844–847), és VII. Szent Gergely (1073–1086) pápák.

⁵ Vö. PAPP, GY., 'Adalékok De Camillis' (*art. cit.* 3. jegyzet), 10.

⁶ SZÁNTÓ, K., *A katolikus Egyház története*, I, Budapest 1983. 384.

nyűl szolgált a zsinat kilencedik, *Quoniam* kezdetű kánonjának, amelyben a vikárius intézményét mint a fenti cél megoldási lehetőségét említi.⁷ A kánon értelmében egy adott területen csak egy ordinárius működhet, akinek feladata a más rítushoz tartozó katolikus hívek szolgálata is. Ha a körülmények megkívánták, illetve a szükség indokolta, kinevezhetett maga mellé úgynevezett „rítus-vikáriust”, aki őt a szolgálatban segítette, de minden tekintetben alá volt rendelve az őt kinevező helyi ordináriusnak. Ennek az intézkedésnek a következménye az önálló keleti hierarchia kiépülésének ellehetetlenítése volt, igaz a kinevezés helyi jelleggel bírt és nem apostoli, pápai megbízatáson alapult.

A zsinat idézett kánonja vizsgálatunk szempontjából mégis nagy fontosságú, hiszen a fenti kánonra hivatkozó latin rítusú egri püspök megítélése szerint De Camillis püspök mint apostoli vikárius valójában neki alávetett helynök volt, aki a saját hierarcha nélküli egyesült keleti szertartásúak ellátásában őt hivatott segíteni és helyettesíteni.

IX. Gergely (1227–1241) dekretálisainak első könyvében említi a *de officio vicarii*-t, de a szövegből egyértelműen kitűnik, hogy nem az apostoli vikárius értelemben tárgyalja azt.

Többször előfordul azonban az apostoli vikárius a különböző pápai konstitúciókban, valamint a *Propaganda Fide* és a *Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium* határozatai és döntési között. A *S. C. Episcoporum et Regularium* 1578. augusztus 4-én az aquilai káptalanhoz intézett rendelkezése is említést tesz az apostoli vikáriusról.⁸ Egy másik, a capacciói püspökhöz intézett rendelkezés is említi az apostoli vikárius intézményét, de külön kihangsúlyozza azt, hogy a címet viselő közvetlenül és kizárólagosan a Szentatyától függ.⁹

Példa van arra is ebből a korszakból, hogy az apostoli vikárius kinevezése nem csak egyedi esetre és meghatározott időre szólt, hanem, amint a capacciói vikáriushoz intézett rendelkezés mutatja, hosszabb megbízást is jelentett.¹⁰

Említésre méltó történeti emlék a leccei apostoli vikárius 1590-ből származó kinevezése, ami pápai bréve által történt.¹¹ Ez a változás azt is jelzi, hogy ekkor már intézményesített gyakorlat volt az apostoli vikáriusok Szentszéki kiküldése, igaz többnyire még csak európai területekre.

⁷ *Quoniam in plerisque partibus intra eandem civitatem atque dioecesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus et mores, districte praecipimus ut pontifices huiusmodi civitatum sive diocesum, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum et linguarum divina officia illis celebrent et ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter et exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas sive dioecesis diversos pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum, sed si propter praedictas causas urgens necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum praesulem, nationibus illis conformem, provida deliberatione constituat sibi vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subiectus, unde si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussus, et si nec sic resipuerit, ab omni ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito, si necesse fuerit, brachio saeculari ad tantam insolentiam compescendam. Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Ed. Herder, 1962, 211 és 215.*

⁸ *Codicis Iuris Canonici Fontes*, ed. P. GASPARRI – I. SERÉDI, I-IX, Roma 1923–39, vol. IV. 580. n. 1336.

⁹ Uo. IV. 593. n. 1368.

¹⁰ Uo. IV. 611. n. 1407.

¹¹ Uo. IV. 1435–36.

Összességében megállapíthatjuk azt, hogy az apostoli vikariátus intézménye nem volt ismeretlen a 16. század végén az európai keresztény országokban, kiváltképpen Itáliában. Többnyire különleges körülmények között került sor kinevezésére és egyre inkább hangsúlyossá vált a Szentszéktől való kizárólagos függése.

3. A „vicarius apostolicus” intézmény jogtörténeti alakulása európai területeken kívül a 17. századig

3.1 Hitterjesztés a missziókban

A *vicarius apostolicus* intézménytörténeti fejlődésének vizsgálata során kiemelt helyen kell emlitenünk annak missziós területeken betöltött szerepét. De Camillis püspök szentszéki kinevezésének megértéséhez elengedhetetlenül fontos megvizsgálnunk azt, hogy milyen szerepet töltött be a kiküldött apostoli vikárius azon a területen, ahová megbízatása szólt. Előjáróban azonban meg kell jegyeznünk azt is, hogy a világ távoli vidékeire kiküldött apostoli vikáriusok szerepe bizonyára nem volt általánosan ismert minden európai országban. Így feltételezhetjük azt is, hogy a bécsi uralkodóház és a magyar főpapság sem volt teljesen tisztában ennek jelentőségével, jogkörével, feladatkörével.

Az új világrészek felfedezése, meghódítása és gyarmatosítása idején mindenütt megjelentek a hittérítők is. VI. Sándor pápa 1493-ban az Azori-szigetektől nyugatra eső területeket Spanyolországnak, a keletieket pedig Portugáliának adományozta azzal a feltétellel, hogy a gyarmatosítók mint keresztény uralkodók fő feladatunknak tekintik majd az ott élő bennszülöttek keresztény hitre térítését. A világ felosztásából és az ehhez kapcsolódó hitterjesztési kötelezettségből alakult ki a patronátus (missziós védnökség) rendszere.

Ezek az újonnan felfedezett területeken az európai uralkodók ugyanis bizonyos egyházi kötelezettségekkel és jogokkal rendelkeztek. Ilyenek voltak a hitterjesztők munkájának előmozdítása és segítése, templomok építése, de az egyházmegyék megszervezése, a megyéspüspökök kinevezése is. Az uralkodók az említett hitterjesztési feladatokat alárendelték hatalmi és anyagi érdekeiknek.¹² Arra törekedtek, hogy a területükön létrejövő egyházi intézményeket és kormányzati egységeket teljesen hatalmuk alá vonják, és azokat Rómától függetlenítsék. A madridi Tanács (Junta) II. Fülöp király szándékának megfelelően azt a célt tűzte maga elé, hogy a védnöki jog kiépítésekor Róma befolyását teljesen kiküszöbölje, valamint azt, hogy a bennszülött papság képzését megszüntesse, mert az veszélyezteti a centralizált állam- és egyházvezetést. A patronátus intézménye tehát elveszítette eredeti lényegét és kifejezetten a hódító országok uralkodóinak anyagi és politikai érdekét szolgálta. Tette mindezt úgy, hogy azt sugallta: Róma lemondott a missziós munkáról.

¹² Vö. SZÁNTÓ, K., *A Katolikus Egyház története II*, Budapest 1983. 193.

Elkerülhetetlen volt tehát a Szentszék lépése a hitterjesztés érdekében úgy, hogy a patronátussal rendelkező hatalmak jogai lehetőleg ne sérüljenek, ugyanakkor a missziós munka is hatékony legyen. Ennek a kettős célnak elérésében segített az apostoli vikárius intézményesítése, amit a Propaganda Fide Kongregáció vezetett be.

3.2. *A Propaganda Fide Kongregáció*

V. Piusz pápa (1566–1572) volt az első olyan pápa, aki az Evangélium terjesztését a világban egyre inkább intézményes formában próbálta megvalósítani. Ő a missziókba induló jezsuita csoportoknak a következő két utasítást adta mint a hitterjesztés sarkpontjait: a misszióban élő katolikus híveknek a krisztusi magatartást mint modellt kellett felmutatni a bennszülöttek számára, illetve azokat és csak azokat lehetett megkeresztelni, akiknél a hit megőrzése és megélése valószínűsíthető, a keresztény életvitel folytatása feltételezhető volt. A pápa 1568-ban Indiába kívánt jezsuita apostoli vizitátorokat küldeni, ezen kívül az ott élő spanyol telepesek számára nunciátúrát alapítani, de ezekhez II. Fülöp nem járult hozzá. Francesco Borgia jezsuita generális tanácsára a pápa ekkor két bíborosi tanácsot hozott létre, egyet a hitetlenek megtérítésére, a másikat Germania ügyeinek koordinálására.¹³

XIII. Gergely folytatta ezt a kezdeményezést úgy, hogy két tanácsot alapított, egyet az itáliai görögök, egyet pedig a nyugat-indiai keresztények körében végzett misszióra, a hitterjesztés szolgálatára.

VIII. Kelemen pápa folytatva a megkezdett munkát, kongregációt alapított *Super negotiis Sanctae Fidei et Religionis Catholicae*, közismert néven a *de Propagatione Fidei*-t vagy a *de Propaganda Fide*-t.

XV. Gergely mindenképpen meg akart szabadulni a patronátus intézményétől azért, hogy az egyház szabadon végezhesse missziós tevékenységet, szabadon minden evilági hatalomtól. Ezért elődei munkáját folytatva és azt mintegy beteljesítve az *Inscrutabili divinae providentiae* kezdetű bullával 1622. június 22-én megalapította a *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*-t (1968-tól a Népek Evangelizációja Kongregáció). Az új Kongregáció feladata a lelkek üdvösségén fáradozni, és mindenek felett megvédeni a katolikus hitet. A Kongregáció joghatósága nem csak a távoli országokra terjedt ki, hanem a teljesen vagy részben „eretnekek” által lakott országokra is, mint Svájc, Németország, a hugenották által lakott franciaországi részek, a valdiak által lakott itáliai területek, Svédország és a Balkán. Ez a Kongregáció volt illetékes a terület minden olyan ügyében, amelyek nem kívánták meg más dikasztériumok közreműködését. A kiemelt területeket missziós területeknek nevezték, mert még nem létezett helyi hierarchia, illetve a közösség az egyházkormányzati fejlődés kezdeti stádiumában állott. A Kongregáció hatáskörébe tartozott minden misszió, kötelező évenkénti beszámoló elkészítésével. Minden misszionáriusnak legális működéséhez birtokolnia kellett a „misszionári-

¹³ FECCI, S., 'Pio V' in *Enciclopedia dei papi*, III, ISTITUTO DELLA ENCICLOPEDIA ITALIANA (a cura di), Roma, 2000, 170.

us-igazolást”, és kiutazása előtt bizonyítania kellett alkalmasságát. A Kongregáció munkája által a gyarmatosítással összekapcsolt hiterjesztésből a legfőbb egyházi központból irányított hiterjesztés lett. A misszionáriusainak nem volt szükségük a patrónus engedélyére. Ezen hatalmak természetesen továbbra is ragaszkodtak jogaikhoz, olykor egyáltalán nem, máskor pedig vonakodva ismerték el a Kongregáció joghatóságát a missziók terén. A patrónus hatalmak fokozatos gyengülése, valamint a megfelelő diplomáciai eszközök azonban idővel – és sok súrlódás után – megtették hatásukat.

A missziós munka első szakaszában a Szentszéknek ügyelni kellett arra, hogy a patronátusok jogai ne sérüljenek. Ez okból kezdetben nem alapíthatott egyházmegyéket, azok anyagi fenntartását nem oldhatta meg helyi adó beszédésével, hiszen ez komoly következményeket vont volna maga után éppen a patronátusok viszonylatában. Arra azonban, hogy a missziós területeken is legyenek püspökök, akik a főpapi szolgálatot elvégzik, elengedhetetlenül szükség volt. A problémára megfelelő megoldást jelentett a püspökké felszentelt apostoli vikáriusok kiküldése. Így lett Francesco Laval Kanada apostoli vikáriusa, Ignazio Cotolendi Kínában, François Pallu Tonkin és Kína öt nyugati tartományában, Lambert de la Motte Kokinkina és Kína négy keleti tartományában stb. Mindannyian címzetes püspökök voltak, nem rezidenciálisak, székhelyük *in partibus infidelium*, akik kinevezésüket közvetlenül a pápától kapták, és így kizárólag a Propaganda Fide Kongregációtól függttek.¹⁴ Így módon hosszú ideig az apostoli vikáriusok voltak a missziós tevékenységek koordinátorai és felelősei.

3.3 Útmutató Kelet-Ázsia apostoli vikáriusainak (1659)

A fentebb említett két, Kínában szolgálatot teljesítő apostoli vikárius, François Pallu és Lambert de la Motte nevéhez köthető annak a dokumentumnak¹⁵ az elkészítése, amelyet a következőkben részletesen vizsgálunk meg annak érdekében, hogy tiszta képet alkothassunk arról, milyen jogi, pasztorális, tanbeli kötelezettségei és lehetőségei voltak De Camillis korában a pápa által kiküldött apostoli vikáriusoknak. A vizsgált dokumentumot William Lesley (1619–1707) skót pap szerkesztésében a vikáriusok *magna chartá*-jaként tartják számon. Ebből a dokumentumból a modern misszió fő irányát olvashatjuk ki, hiszen leszögezi, hogy a misszió központja az evangélium hirdetése, és ebből következően mindenekelett vallásos jellegű szolgálat.

A dokumentum három fő részből áll:

- I. elutazás előtti tennivalók;
- II. az utazás alatti teendők;
- III. utasítások a missziós tevékenységhez.

A missziós szolgálat jelentőségének és megbecsülésének kihangsúlyozása után az irat felhívja az indulásra készülő vikárius figyelmét arra, hogy nagy körültekintéssel válogassa ki a nagyszámú jelölt közül a társait, akiket magával fog vinni. A

¹⁴ MEZZADRI, L., *Storia della Chiesa tra medioevo ed epoca moderna*, III, 2001, 353–354.

¹⁵ Uo. 355–364.

kívánt alkalmasság fontos erényekben mutatkozik meg, mint a türelem, a titoktartási készség, a kedvesség, szerénység, mert a szeretet parancsának megvalósítása a misszió sikerének alapja. A misszió elért eredményeiről, gondjairól és tevékenységéről éves, írásos jelentést kell küldeni a Kongregáció részére. Javasolja a vikáriusnak, hogy legyen személyesen megbízott kapcsolattartója, aki a Kongregáció felé képviseli a missziót.

A Kínába történő utazáshoz konkrét, gyakorlati útmutatást ad, ami az útvonal kiválasztására is javaslatot tesz. Külön felhívja a figyelmet arra, hogy a vikárius az utazás során gondosan készítsen feljegyzéseket. E jegyzeteket küldje el a Kongregációnak, hiszen később hasznosíthatóak lehetnek. Az utazást a csoport együtt tegye meg, ne szakadjanak el egymástól. Ha valaki pl. betegség miatt nem tudja folytatni az utazást, azt lehetőség szerint várják be. Amennyiben elnyúlik a lábadozási idő, úgy egy megbízható társ maradjon vele, és amint lehet, induljanak a csoport után.

A misszióban a legfontosabb cél a hivatások felfedezése és ápolása volt. Az apostoli vikárius elsődleges feladata az ott élők közül kiválasztani azokat a személyeket, akiket alkalmasnak tart a szent rend felvételére. Idővel már a fent említettek közül keresni kell a püspökségre alkalmas személyt is, akinek jellemzését, adatait, alkalmasságát a Kongregációnak kell elküldeni. A vikárius ügyeljen az egységre a tanításban, a hitben és az imádságban. Az egységet szolgálja a rendszeres kapcsolat fenntartása a misszió és a Szentszék között. Az apostoli vikárius feladata, hogy rendszeresen informálja a Kongregációt, ezt pedig úgy tegye, hogy az általa írt beszámolókat egyszerre, de különböző utakon utazó küldöttek szállítsák, hogy azok biztosan megérkezzenek. A jelentések ne tartalmazzanak evilági, politikai hatalmat is érintő információkat. A vikárius buzdítsa a misszióban szolgálókat hasonló beszámolók megírására, de azokat ő maga ne olvassa el. A politikai felelősséget kerülni kell. Semmiféle megbízást, politikai feladatot nem vállalhatnak a misszióban élők, kifejezetten kerülni kell a hatalommal való érintkezést, hiszen Isten Igéjét nem ezekkel az eszközökkel kell hirdetni, hanem a szeretet eszközeivel. Mindezekből következik az, hogy az apostoli vikáriusok nem foglalkozhatnak kereskedelmi, gazdasági ügyletekkel sem. Ugyanígy nem viselhetnek közhivatalt, nem lehetnek helyi világi hatalmak tanácsadói, nem részesíthetik előnyben saját nemzetüket, nem folyamodhatnak az európai hatalmakhoz közbeavatkozásért, csak és kifejezetten akkor, ha az a hit védelmében és érdekében történik. Az evangélium üzenetét kell terjeszteniük, az erények gyakorlásán keresztül, az evilági dolgoktól való távolságtartással, a szegénység, a türelem, a szelídség és a szeretet megélésével. A misszióban élő fokozott engedelmességgel legyen előljárói felé akkor is, ha üldöztetésben van része. A terület előljárójáért, a királyért vagy fejedelmért azonban imádkozzanak Istenhez akár privát, akár nyilvános formában.

A dokumentum fokozottan is felhívja az apostoli vikáriusok figyelmét arra, hogy a kijelölt működési területükön csak akkor változtassanak a helyi szokásokon, rítusokon, a helyiek viselkedésén, ha azok kifejezetten ellentétesek a keresztény tanítással. A helyi szokások ugyanis nem rosszak, azokat megőrizni és ápolni kell, mert Európából a hitet kell átadni és nem a szokásokat kell megváltoztatni.

Attól is óv, hogy a misszióban felesleges párhuzamokat vonjanak a helyi és az európai viselkedés, mentalitás között. Kívánatos az alkalmazkodóképesség gyakorlása. Ha azonban rossz szokást tapasztalnak, azokat nem szabad nyilvánosan elítélni, hanem idővel csendes diszkrécióval meg kell változtatni.

Ha egyet nem értés, vita alakulna ki a misszióban, azt a nyilvánosság kizárásával szabad csak kezelni. Amennyiben nem sikerül ezeket belső körben megoldani, akkor a Szent Kongregáció segítségét kell kérni.

A misszionáriusok hazaküldésével kapcsolatban a dokumentum állásfoglalása a következő: a vikárius lehetőleg csak a legsürgetőbb, legindokoltabb esetben éljen ezzel a lehetőséggel. Ezek közül fel is sorol néhányat, úgy mint a rossz, illetve botrányos magaviselet, hitbeli elhajlás, duhaj, féktelen természet, alkalmazkodási képtelenség, politikai, hatalmi szerepvállalás, nagyvilági életvitel. Felhívja a figyelmet arra is, hogy anyagi ügyekben a szegénység megélése a kötelező. Csak annyi pénzzel rendelkezzen a misszió, amennyi a közösség fenntartásához szükséges.

Az apostoli vikárius fontos feladataként említi a Szentírás, és az egyházi tudósok műveinek helyi nyelvre, nyelvekre történő lefordítását. Lehetőség szerint iskolákat kell alapítani, ahol a helyi fiatalság megismerheti és elsajátíthatja a latin és görög nyelvet, bevezetést nyerhet a szent tudományokba. Maguknak a misszionáriusoknak is ajánlja az önképzés folytatását, Xavéri Szent Ferenc életének és leveleinek, Verricelli, Bosio és Tommaso di Gesù műveinek olvasását.

Az ismertetett dokumentum tehát aprólékosan kidolgozott instrukciókkal látja el a misszióba induló és azt vezető apostoli vikáriust, aki püspökként köteles az egységre ügyelve a hitterjesztést szolgálni a számára kijelölt területen. Számunkra fontos mindebből a témánkra vonatkozó megjegyzéseket megtenni.

Az apostoli vikárius feladata a neki kijelölt területen a hit terjesztése, és az egyház megszervezése olyan módon, hogy egy új egyházmegye alapításra nyíljon lehetőség.

A püspök apostoli vikárius minden helyi egyháztól, intézménytől, hierarchiától és világi hatalomtól független, közvetlenül a Szentszéknek van alárendelve.

Az apostoli vikárius a helyi egyház megszervezésében nagyfokú önállósággal rendelkezik, a Kongregáció felé azonban köteles részletes tájékoztatást adni.

4. A „vicarius apostolicus” intézménye a 17. században és a hatályos jogban

Az 1612. március 20-án kelt szentszéki határozat kimondja, hogy a megyéspüspök nem rendelkezik joghatósággal az apostoli vikárius fölött (*Episcopus in Vicarium Apostolicum omni caret jurisdictione...*).¹⁶ Az egyértelmű határozat háttérben minden bizonnyal olyan megelőző jogvita állt, amely joghatósági ellentétet feltételez.

¹⁶ Vö. WERNZ, FR., *Ius decretalium* II, Romae 1906, 472.

Az 1628. szeptember 21-i breve címzettje a leccei apostoli vikárius, akit egyházmegyei zsinat megtartására hatalmaz fel a pápa, méghozzá „*senza l'intervento di ... Vescovo*”.¹⁷ A helyi hierarcha és a Szentszék között esetleg felmerülő feszültségek feloldásában ebben a korban az apostoli vikáriusok döntő szerepet játszottak.

Az 1641. szeptember 22-i rendelkezés már az illetékes megyéspüspöknek szól, akinek felhívja a figyelmét arra, hogy sem ő maga, sem általános helynöke nem gyakorolhatja joghatóságát a Szentszék által kiküldött apostoli vikárius fölött.¹⁸

A Propaganda Fide Kongregáció határozatai közül idézzük fel az 1659. március 27-én és augusztus 13-án kiadottakat. Az első a tonkini, a másik a kokinkinai apostoli vikáriusok által feltett kérdésekre adott szentszéki válaszokat tartalmazza, aprólékosan körülírva az apostoli vikáriusok jogkörét. E két határozatot foglalta össze IX. Kelemen pápa *Speculatores* kezdetű konstitúciója, olyan jogosítványokat is biztosítva nekik a misszióban, amelyek ebben az időszakban magát a megyéspüspököket sem illették meg.¹⁹

Az eddig tárgyaltakból kitűnik, hogy a Szentszék az apostoli vikáriusokat kezdetben eseti, rövid határidejű megbízással látta el, később egyre inkább a missziós tevékenység előrehaladtával a helyi egyházak megszervezésével olyan módon, hogy lehetőség szerint önálló egyházmegyévé válhassanak. Az apostoli vikáriusok szerepe tehát már ebben a korszakban nagyban hasonlított a mai egyházjog szabályozásához és gyakorlatához, ami szerint a missziós területeken élő katolikus közösségek pásztora, aki rendes helyettesi hatalommal (*potestas ordinaria vicaria*) rendelkezik, ilyen módon pedig a pápa nevében jár el.²⁰ Az apostoli vikárius rendszerint felszentelt püspök. Az apostoli prefektúra az egyházmegyévé válás első fázisa, ezt követi az apostoli vikariátus alapítása, majd ha a közösség tovább fejlődik, akkor emeli a Szentszék egyházmegye rangjára.

5. Záró gondolatok

A már idézett Papp György álláspontja szerint De Camillis püspök minden bizonnyal ismerte az apostoli vikárius jogkörét. Tisztán látta azt, hogy ezzel a címmel milyen mozgástérrel rendelkezik majd, ha elfogadja a neki felkínált munkácsi püspökséget. A szerző arra alapozza véleményét, hogy a püspök mint a Vatikáni Könyvtár tisztviselője, nyelvek ismerője a filozófia és a teológia művelője volt, aki ismerte az egyház missziós gyakorlatát, ismerte az apostoli vikáriusok különleges helyzetét.

Nincs okunk nem elfogadni Papp György véleményét, hiszen vizsgálatunk is azt mutatja, hogy ez a felkérés az apostoli vikáriusi címmel egyfajta missziós

¹⁷ C.J.C. Fontes (*op. cit.* 8. jegyzet), vol. IV. 750–753, n. 1727., 1732, 1734.

¹⁸ Uo. IV. 767. n. 1766.

¹⁹ Bull. Rom. 6. V. 355–357.

²⁰ Vö. CIC 371. k. 1. §, illetve CCEO 311–321. kánonok, amelyek az exarchátusokról és az exarchákról szólnak.

tevékenységet inszinuált. Az unióra lépett keleti katolikusok egyházmegyéjének vezetése minden bizonnyal hasonló kihívást jelentett, mint a missziók vezetése, ez pedig De Camillis János József számára, személyes gyökereit, megelőző feladatait és identitását ismerve minden bizonnyal örömteli feladatot jelentett Egyháza szolgálatában.